

In the article the analysis of the modern state and administrative events is conducted in relation to realization of amnesty of capital. We consider classification of economic amnesty on different grounds. Investigated the problem of the shadow economy. The measures for legalization. Considered international experience effectively promote economic amnesty.

Keywords: *shadow economy, economic amnesty of capital, tax amnesty, "dirty" money, corruption, offshore zones, entrepreneurial activity, public policy of against a shadow economy.*

В статтє проведено анализ современного состояния и управленческих мероприятий относительно проведения амнистии капитала. Рассмотрена классификация экономической амнистии по различным признакам. Исследованы проблемы теневой экономики. Предложены меры по легализации доходов. Рассмотрен международный опыт эффективного проведения экономической амнистии.

Ключевые слова: *теневая экономика, экономическая амнистия капитала, налоговая амнистия, "грязные" деньги, коррупция, оффшорные зоны, предпринимательская деятельность, государственная политика детенизации.*

УДК 336.62

Ю.М. Акчуріна,

*к. е. н., доцент кафедри фінансів і кредиту,
Класичний приватний університет, м. Запоріжжя*

ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ПІДХОДІВ ДО МІНІМІЗАЦІЇ ТА ЗНИЖЕННЯ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ

У статті проаналізовано сучасні концептуальні підходи до мінімізації фінансових ризиків, досліджено ефективний механізм зниження негативного впливу фінансових ризиків.

Ключові слова: *фінансовий ризик, мінімізація, системні ефекти, позитивний або негативний системний ефект, процентний ризик, дефляційний ризик, транзакційний ризик, управління фінансовими ризиками.*

На сучасному етапі розвитку економіки важливого значення набуває розширення фінансових відносин, яке охоплює нові сфери свого впливу. Стабілізація вітчизняної економіки та поступове збільшення економічного потенціалу держави безпосередньо пов'язані зі стабільним розвитком суб'єктів господарювання.

Тенденції розвитку економічної науки обумовили необхідність підвищення результативності й ефективності заходів щодо зниження величини фінансових ризиків на рівні суб'єктів господарювання.

Розв'язання проблем управління фінансовими ризиками стає можливим завдяки працям провідних зарубіжних і вітчизняних вчених за базовими аспектами менеджменту, економіки підприємств, фінансового аналізу, фондового ринку, банківської справи. Серед вітчизняних учених необхідно виділити таких, як Амоша А.І., Бланк І.А. [1], Бритченко І.Г., Верченко П.І., Вігліньський В.В. [2], Старостіна А.О. [4], Українська О.А. [5] та інші. Однак, незважаючи на значну кількість наукових праць, актуальним є формування оптимальних заходів мінімізації або зниження рівня ризиків діяльності суб'єктів господарювання.

Метою статті є дослідження концептуальних підходів до мінімізації фінансових ризиків.

Результатом від розробки й упровадження концептуальних підходів буде отримання системного ефекту у вигляді додаткового зниження загального рівня фінансового ризику суб'єкта господарювання, або у вигляді скорочення витрат на реалізацію превентивних і компенсаційних заходів щодо зниження негативного впливу фінансових загроз.

При дослідженні методів мінімізації фінансових ризиків суб'єктів господарювання спираємося на системний підхід.

Системний ефект найчастіше розглядається авторами [1; 5] як взаємодія факторів, що забезпечують якнайбільші переваги в досягненні цілей, при якнайбільшому рівні системності.

Звідси, ефективний механізм зниження негативного впливу фінансових ризиків повинен включати:

- збір інформації про виникнення системних ефектів;
- ідентифікацію системних ефектів;
- діагностику передумов до виникнення певних системних ефектів, їхній потенціал і кількісні параметри;
- механізм реалізації необхідних системних ефектів;
- синтез отриманих системних ефектів.

Доцільно виділити такі види системних ефектів, що виникають при зниженні негативного впливу фінансових ризиків:

1) ефект, що виникає в паралельному збільшенні (зниженні) рівня фінансових ризиків, відмінних від тих, на які спрямований спочатку той чи інший метод впливу. Таким чином, у результаті можливе виникнення як позитивного, так і негативного системного ефекту;

2) ефект, що проявляється у вигляді зниження витрат на управління фінансовими ризиками при обліку зовнішньої диверсифікованості фінансових ризиків, коли спільний прояв ризиків призводить до протилежного фінансового результату суб'єкта господарювання. Це так званий ефект противаги.

У першому випадку системний ефект полягає в додатковому зниженні (збільшенні) загального рівня фінансового ризику суб'єкта господарювання, тобто ймовірності й величини збитку. При цьому збиток від реалізації фінансового ризику в умовах відсутності здійснення яких-небудь заходів щодо зниження його негативного впливу повинен бути не нижче суми ефекту від реалізації методів впливу на даний фінансовий ризик, а також позитивного або негативного системного ефекту [5]:

$$Effect_0 \pm \Delta Effect' > r_0, \quad (1)$$

де $Effect_0$ - ефект від реалізації методів впливу на вихідний або спочатку контрольований фінансовий ризик;

$\Delta Effect'$ – позитивний або негативний системний ефект;

r_0 – величина збитку від реалізації фінансового ризику в умовах відсутності здійснення будь-яких заходів щодо зниження його негативного впливу.

Так, у випадку запобігання валютного ризику, заснованого на виборі як валюти платежу, кредитів і депозитів національної валюти, суб'єкт господарювання одночасно втрачає можливості впливу на його діяльність процентного ризику за коштами в іноземній валюті. Звідси, як наслідок, позитивне обмеження ризиків зниження прибутку суб'єкта господарювання, його рентабельності й ринкової вартості, а також окремих показників платоспроможності і кредитоспроможності. Разом з тим, уникаючи в такий спосіб валютного ризику, суб'єкт господарювання може збільшити ступінь впливу процентного ризику за допомогою заміщення депозитів і кредитів в іноземній валюті на аналогічні в національній, а також ступінь впливу інфляційного ризику [3].

Нейтралізація процентного ризику через скорочення позикового фінансування за рахунок залучення й використання власних коштів несуть у собі позитивний системний ефект у вигляді зниження ступеня впливу дефляційного ризику, що, у результаті, позитивно позначається на ринковій вартості підприємства, що розраховується на основі чистих активів суб'єкта господарювання. Разом з тим, низька ймовірність зниження цін в Україні свідчить про низьку можливість реалізації такого роду системного ефекту. Незважаючи на це, як позитивний супутній результат можна також указати обмеження ризику зниження прибутку, ринкової вартості, заснованого на вільному грошовому потоці і на доданій вартості.

Альтернативою даного способу запобігання процентного ризику може використовуватися фіксування вартості в кредитному договорі із залученням довгострокового капіталу. Тим часом, даний спосіб реагування приховує в собі додаткові загрози у вигляді зростання впливу дефляційного ризику, а також валютного трансляційного й трансакційного ризику у випадку наявності кредитів в іноземній валюті.

Запобігання таким способом процентного ризику за борговими фінансовими інструментами і депозитами через заміну їх на пайові, з одного боку, знижує кредитний ризик суб'єкта господарювання, пов'язаний з можливою затримкою в погашенні придбаних боргових цінних паперів, або повернення депозитів через неплатоспроможність банківської установи. Звідси, і зниження ймовірності порушення основних показників платоспроможності, рентабельності й кредитоспроможності діяльності суб'єкта господарювання. Разом з тим, як негативний системний

ефект варто зазначити можливість негативного впливу ризику зниження ціни фінансових активів [5].

Запобігання ризику зміни ціни фінансових активів полягає в протилежних заходах – відмові від вкладення коштів у пайові фінансові інструменти із заміною на боргові. Як результат, виникнення позитивного системного ефекту у вигляді зниження непрямого впливу такого фактора, як ризик зміни середньої прибутковості на фондовому ринку і, отже, впливу даного ризику на ринкову вартість суб'єкта господарювання. З появою на балансі суб'єкта господарювання боргових фінансових інструментів, банківських депозитів, зростає ймовірність прояву такого негативного системного ефекту, як ризик зниження прибутковості облігацій, процентних ставок за депозитами банків. Крім того, зростає непрямий вплив ризику зміни середньоринкової процентної ставки за депозитами, а також кредитного ризику.

Відмова від надання суб'єктом господарювання комерційних кредитів не тільки дозволяє уникнути частково кредитного ризику, але й отримати додатковий системний ефект у вигляді зниження впливу інфляційного ризику на відстрочені платежі контрагентів, а також валютного ризику у випадку, якщо такі контрагенти є нерезидентами.

У сучасних економічних умовах вітчизняних суб'єктів господарювання засобом зниження кредитного ризику є відмова від зберігання коштів у вигляді банківських депозитів, а також формування фондового портфеля у вигляді боргових цінних паперів. Одночасно знизяться процентний ризик і ступінь впливу інфляційного ризику [5].

На сучасному етапі господарювання у випадку високого рівня ризику збільшення цін на нефінансові активи можлива відмова від купівлі вітчизняних сировини й матеріалів, товарів, на користь імпортних. Як позитивний, можна розглядати додатковий ефект у вигляді зниження процентного ризику суб'єкта господарювання, що можливо завдяки різкому обмеженню потреби у фінансуванні операційної й інвестиційної діяльності в національній валюті.

Інакше виникає позитивний системний ефект від поглинання фінансових ризиків через їхнє покриття позитивним чистим грошовим потоком, поточним і накопиченим прибутком суб'єкта господарювання, формальних і неформальних резервів. Через те, що ймовірність прояву двох або більше фінансових ризиків нижча, ніж сума ймовірностей індивідуальних ймовірностей їхньої реалізації, величина формування необхідного «фонду покриття» значно знижується. На обліку такого ефекту побудована робота страхових компаній. Водночас через високу корельованість різних видів фінансових ризиків в Україні і їхньому системному характері можливість досягнення високого значення такого системного ефекту на рівні окремих суб'єктів господарювання трохи обмежена. Разом з тим, такий ефект плідно можна використовувати в межах коротких проміжків часу оперативного впливу на фінансові ризики – періодах, у яких весь набір кореляційних зв'язків не проявляється.

Слід зазначити, що необхідність у покритті наслідків реалізації за рахунок чистого грошового потоку виникає щодо не всіх фінансових ризиків – у такому покритті не мають потреби валютний трансляційний ризик, а також група непрямих ринково-цінових ризиків. Звідси й неврахування їх в отриманні позитивного системного ефекту для даного способу повного поглинання фінансових ризиків.

Позитивний системний ефект буде отриманий суб'єктом господарювання також при збільшенні власного оборотного капіталу з метою покриття ризику збільшення цін на нефінансові активи у вигляді обмеження загрози неплатоспроможності й втрати кредитоспроможності. Тим часом, при залученні дорогого власного капіталу знизиться ринкова вартість суб'єкта господарювання [4].

Враховуючи аналіз останніх досліджень з питань управління фінансовими ризиками нефінансових організацій, зокрема, розробки і реалізації ефективних заходів запобігання і мінімізації фінансових ризиків, можна виокремити такі концептуальні підходи щодо зниження впливу фінансових ризиків на діяльність підприємства (див. рис. 1) [4]:

- розробка політики в галузі управління фінансовими ризиками;
- проведення оцінки ризиків, пов'язаних з виконанням завдань у галузі ефективної діяльності організації в конкретних, індивідуальних умовах;
- проведення аналізу ситуації ризику, тобто виявлення факторів ризику й оцінка його вірогідного рівня, прогнозування поведінки суб'єкта господарювання за таких умов і спостереження за процесом реалізації ризикових рішень, установлених системою планових фінансових показників і нормативів;
- вимір ступеня відхилення фактичних результатів від передбачених і розробка декількох альтернативних рішень і вибір найприйнятнішого й правомірного з них;
- проведення кількісного визначення фінансового ризику, який суб'єкт господарювання готовий

брати на себе, і ступеня його прийнятності та розподілення фінансових і операційних ресурсів з метою максимізації можливостей із досягнення оптимального співвідношення ризику й прибутковості;

–контроль за реалізацією пріоритетних показників фінансового розвитку з урахуванням чинників ризику не лише на підприємстві в цілому, але й у розрізі окремих його секторів відповідальності, передбачати можливість порівняння контрольованих показників з середньогалузевими, забезпечувати взаємозв'язок даних фінансових показників, що складаються в умовах ризику, з іншими важливими показниками фінансово-господарської діяльності підприємства;

–упровадження заходів з нейтралізації, компенсації вірогідних негативних наслідків ризику та визначення доступних шляхів і ефективних заходів мінімізації фінансових ризиків;

–розробка оперативних ризикових рішень з нормалізації фінансової діяльності підприємства відповідно до передбачених цілей і показників;

–та інші.

Рис. 1. Концептуальні засади управління фінансовими ризиками

Отже, сутність концепції полягає в необхідності розвитку і створення кожною установою власних систем управління фінансовим ризиком, орієнтованих на встановлений кожним підприємством прийнятий рівень ризику у відповідних умовах, у межах єдиної корпоративної системи і розробити організаційну структуру, що забезпечуватиме впровадження систем найефективнішого управління ризиками. Установивши зв'язок між ризиками, системним підходом до управління ними й ефективністю своєї діяльності, підприємства набувають упевненості в прийнятті ризиків, у яких приховані можливості отримання майбутніх переваг.

Література

1. Бланк И.А. Управление финансовыми рисками / И.А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 2005. – 600 с.
2. Вітлінський В.В. Концептуальні засади ризикології у фінансовій діяльності / В.В. Вітлінський // Фінанси України. – 2003. – №3. – С. 7–11.
3. Таран О.В. Сучасні питання проблематики ризиків фінансової сфери діяльності підприємств: теоретичні узагальнення та прикладний аналіз / О.В. Таран. – Харків: Константа, 2004. – 108 с.
4. Старостіна А.О. Управління ризиками в економіці: сучасний стан та інтегральний підхід [Електронний ресурс] / А.О. Старостіна, В.А. Кравченко // Проблеми системного підходу в економіці. – 2009. – №2. – Режим доступу до журн. : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/PSPE/2009_2/index.html.
5. Украинская О.А. Концепция управления финансовыми рисками предприятия / О.А. Украинская, А.А. Лактионова // Економіка і організація управління : збірник наукових праць ; випуск 3 / під заг. ред. П.В. Єгорова. – Донецьк : ДонНУ, Каштан, 2008. – С. 89–103.

In the article the modern conceptual going is analysed near minimization of financial risks, the effective mechanism of decline of negative influence of financial risks is investigational.

Keywords: *financial risk minimization, systemic effects, positive or negative systemic effects, interest rate risk, deflation risk, transactional risk, financial risk management.*

В статье проанализированы современные концептуальные подходы к минимизации финансовых рисков, исследован эффективный механизм снижения негативного влияния финансовых рисков.

Ключевые слова: *финансовый риск, минимизация, системные эффекты, положительный или отрицательный системный эффект, процентный риск, дефляционный риск, транзакционный риск, управление финансовыми рисками.*

УДК 336.713:[336.77:330.131.7](043.3)

Н. Г. Волик,

*к.е.н., доцент Класичного приватного університету,
м. Запоріжжя*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ В БАНКАХ УКРАЇНИ

У статті досліджено й узагальнено теоретико-методичні підходи до процесу управління кредитними ризиками в комерційних банках. Розглянуто підходи до інтерпретації сутності поняття «управління ризиком». Досліджено групи заходів щодо управління кредитними ризиками. Наведено взаємозв'язок функцій та етапів управління кредитними ризиками.

Ключові слова: *банки, банківські ризики, кредитний ризик, ризик-менеджмент, кредитний портфель.*

Актуалізація проблеми управління кредитними ризиками для банків України в сучасних умовах пов'язана, насамперед, з ослабленням банківської системи країни через посилення негативного впливу світової фінансової кризи. Вона чітко продемонструвала низьку дієвість усталених механізмів виявлення й оцінювання кредитних ризиків, зумовила необхідність вироблення нових підходів щодо формування та реалізації банківськими установами кредитної політики.

Нині процес управління кредитним ризиком розглядається вже не тільки в системі координат «банк-клієнт», а стає домінуючим чинником регулювання співвідношення позичкового та промислового капіталів, значною мірою визначає результативність використання кредитних ресурсів у перерозподільних процесах і реальному секторі економіки. Це обумовлює необхідність переоцінки теоретико-методичних підходів до управління банківськими ризиками кредитних операцій для реалізації стратегічних і тактичних цілей забезпечення фінансової стійкості банківської системи.

Фундаментальні основи банківського ризик-менеджменту закладені Ф. Аленом, Х. Грюнінгом,